

ראשי פרקים

נושא	עמודים
מבוא	2
1. בתי ספר פרטיים	3-5
(א) יוזמה, רציונל, רקע ונתונים	3
(ב) מדיניות החינוך בנוגע לבתי ספר פרטיים	4
(ג) מאפייני היזמים להקמת בתי ספר פרטיים	4-5
2. בתי ספר דמוקרטיים	6-8
(א) יוזמה, רציונל, רקע ונתונים	6-7
(ב) הקמה ומאפיינים של בתי ספר דמוקרטיים בישראל	7-8
3. מאפיינים המייחדים את מקימי בתי הספר הפרטיים והדמוקרטיים	8-12
4. התמודדות עם אתגרים בהקמת בתי ספר דמוקרטיים	12-14
סיכום	15
ביבליוגרפיה	16-18

מבוא

בתי ספר פרטיים מסוגים שונים ובתי ספר דמוקרטיים קיימים במערכות החינוך בעולם המערבי כבר למעלה ממאה שנים. מאז שנות ה-80 התרחבה הגישה הניאו-ליברלית מהכלכלה לחינוך והיחס לחינוך השתנה: החינוך הפך כלי לעיצוב כוח העבודה שיתאים לעידן הכלכלה הגלובלית. היות ונדרש כוח עבודה משכיל וגמיש המכוון לערכים ליברליים, צצו בתי ספר פרטיים שנתנו מענה בדיוק לזה.

מספר בתי הספר הדמוקרטיים בעולם גדל בעשרות אחוזים ובארה"ב, לדוגמה, הם מהווים 12% מכלל בתי הספר. בישראל הוא גדל מ-4% ל-8% מכלל בתי הספר (בן ארצי, 2012).

הריבוי הגדול של בתי הספר הפרטיים והדמוקרטיים יוצר בעיות למשרדי החינוך במדינות המערב: עומס כספי, צורך לאזן בין הזכות לשוויון בחינוך, לבין זכות ההורים לאוטונומיה בחינוך ילדיהם, אובדן היכולת לחנך לערכים ממלכתיים וקושי להגן על זכויות מורי הקבלן. בעיות אלה קשות במיוחד בישראל, בה חלק משרי החינוך הפוליטיים דוחים את הקמת בתי הספר הדמוקרטיים גם על בסיס אידיאולוגי.

בעיות אלה גורמות למשרד החינוך בישראל להציב מחסומים גבוהים בפני יזמים בתי הספר הדמוקרטיים. מחסומים בדמות: סירוב להעניק רישיון לבית הספר, 'טרטור' ביורוקרטי, הטרדות של הלשכה המשפטית, ערעור על העתירות שמגישים בתי הספר, הוצאת חוזרי מנכ"ל ושינוי מדיניות תשלום הורים.

השאלה שלי בעבודה היא: כיצד מקימים בית ספר פרטי, למרות התנגדות מערכת החינוך?

השערת המחקר שלי: כדי להקים בית ספר פרטי, בניגוד למדיניות משרד החינוך, נדרשים כלים משפטיים ואנשי חינוך בעלי תכונות אישיות יוצאות דופן: המקרה של בתי הספר הדמוקרטיים בישראל.

אבחן את ההשערה תוך ניתוח התפתחות בתי הספר הדמוקרטיים במדינות המערב, בהשוואה לישראל. אבחן את הכשלים שעומדים בפני היזמים בישראל ובעיקר, אנתח את האישיות של היזמים שחזון, מוטיבציה והתמדה מובילים אותם להתמודד עם כל הקשיים ולהגיע אל המטרה.

1. בתי ספר פרטיים

(א) יוזמה, רצינות, רקע ונתונים

החינוך הפרטי מתפתח בעולם בשנים האחרונות כתוצאה מהתפשטות ההשכלה וההכרה בעוצמה שלה לסייע בבניית הכלכלה הלאומית, לשפר את מעמד היחיד (מוביליות חברתית) ולשפר את החוסן החברתי (פסטרנק, 2013).

התהליך התרחב מאוד כתוצאה מהתפשטות הגלובליזציה, כי קרו כמה דברים: (1) המדינה החליטה להפריט גם את מערכת החינוך (2) ההורים התחילו לדרוש את הזכות שלהם להחליט על אופן חינוך ילדיהם. בישראל קיים גורם נוסף שלא קיים במדינות המערב: המדינה ממשיכה לממן את בתי הספר הפרטיים ולמרות שהשתתפות ההורים גבוהה, היא יכולה להיות גבוהה יותר אם המדינה לא היתה משתתפת בעלויות

Ball (2007) טוען שהגישה הניאו-ליברלית בכלכלה שחדרה לחינוך, התייחסה למערכת החינוך ככלי לעיצוב כוח עבודה שמתאים לעידן הכלכלה הגלובלית (כוח עבודה משכיל וגמיש). התהליך נועד לחנך את התלמידים לפעול בשוק חופשי ובאותו זמן להפעיל את מערכת החינוך על פי עקרונות השוק החופשי. לתהליך ההפרטה יש ארבע אסטרטגיות: (1) מכירה או קניה של שירותים חינוכיים (2) מיקור חוץ של שירותים חינוכיים (3) שותפויות כספיות בין המגזר הפרטי לציבורי (4) הכנסת יחסי שוק בשירותי החינוך ויצירת תחרות בין בתי"ס.

בתהליך הגלובליזציה חדרו עקרונות של תחרות חופשית ושוק חופשי לחינוך, ובתהליך זה המדינה ויתרה על חלק גדול מחובתה לקיים חינוך ממלכתי ציבורי ואיכותי ולפקח עליו מבחינה פדגוגית. המדינה השאירה את החינוך לדגם עסקי שבו הכל תחרות ואין בו מספיק פיקוח: בעוד שבמדינות הרווחה 98% מההוצאה הלאומית לחינוך ניתנת על ידי המדינה, בישראל, המדינה מממנת רק 72% מההוצאה ומשאירה פתח לגופים אחרים להשפיע על החינוך תמורת הכסף שהם משקיעים. בתי הספר הפרטיים - שרמת הפיקוח עליהם נמוכה ומתפתים לתכניות על בסיס כלכלי ולא חינוכי - עוברים לתכניות לטווח הקצר ללא תהליך התפתחותי, בקרה, או פיקוח. בנוסף, נוצר מצב של חינוך עשיר לעשירים וחינוך עני לעניים והגדלת הפערים החברתיים (פישבין, 2009).

הקמת בתי"ס פרטיים יוצרת בעיות רבות לכל משרד חינוך במדינות המערב: (1) נוצר עומס כספי על משרד החינוך שחייבת להמשיך ולתקצב בתי ספר קטנים (2) מחויבות המשרד לשוויון בחינוך נפגעת כי הפערים בין עשירים לעניים גדלים (3) למשרד אין יכולת לפקח על תכניות הלימודים והוא מאבד את היכולת לחנך לממלכתיות (4) בתהליך העסקת מורים דרך קבלנים נפגעים השכר והתנאים הסוציאליים של המורים. בסך הכל, הקשיים מלמדים על נסיגת המדינה מאחריותה לחינוך ציבורי איכותי ועל כך היא מותקפת על ידי המבקרים.

בתי ספר דמוקרטיים יש היום בארה"ב, ברזיל, קנדה, גרמניה, הודו, ניו זילנד, פורטוגל, אנגליה, אבו דאבי וישראל. בארצות הברית מקיף החינוך הפרטי ל 12% מהאוכלוסייה ובאונטריו קנדה יש למעלה מ 1300 בתי"ס פרטיים (בן ארצי, 2012).